

XIX. Yüzyıl Halk Şairi
MOLU'LU REVAÎ
(Şiirleri ve Çevresine Etkileri)
(1805 – 1883)

Abdullah SATOĞLU*

XIX. cu yüzyılın seçkin halk şairi Revaî, 1805 yılında Kayseri'nin Molu¹ köyünde dünyaya gelmiştir. Revaî'nin asıl ismi; Molu köyünün Nüfus Kütüğünde "İçağaoğlu ailesinden Mehmet oğlu Mustafa" olarak kayıtlıdır.

8-10 yaşlarında iken babası vefat etmiş ve dul kalan annesiyle ailesini geçindirmek için, Revaî hasır dokumaya ve sele (sepet) örmeye başlamıştır. Aynı yaşlarda mahalle mektebine devamla, namaz sûre ve dualarını öğrenmiştir. Yaz mevsimlerinde ise, iki gözden ibaret basık bir evden gayrı, babasından kalan tek merkeb ile, Karasaz'a gidip hasır otu (berdi) biçer, köyde - çok kere civar köylerde ve şehirde - bunu satarak, ya da hasır ve sele örerak vaktini geçirirdi.

Herkese örnek olacak yüksek bir ahlâk anlayışına sahip olan şairin, gönül alıcılığı, halim-selim ve dürüstlüğü ile velîlere yakışır bir hâli vardı... Fakir hâlimden kimseye şikâyet etmez, köyün büyüğüne küçüğüne aynı muhabbetle muamele ve mukabele eder, bu yüzden de herkes ona "**Revaî Baba**" derdi. O, bugün bile bütün Molu'luların "**Revaî Baba**" sıdır...

Revaî, 18-19 yaşlarında iken, birgün annesiyle Traşlı'daki bağlarına çalışmaya gider. Bir ara yorgunluktan bîtap düşen Revaî, öğle namazını kılmak ve biraz da serinlemek üzere, bağlarının yakınlarındaki suyun başına varır. Namazdan sonra, bir taşın gölgesinde dinlenirken uykuya dalan Revaî, rüyasında² gündeğdu tarafından, üstleri başları pırıl pırıl, nûr şimali yedi atlı şahsın, kendisine doğru geldiğini görür.

Atlılardan en öndeki, cebinden çıkardığı bir billur kadehi Revaî'ye uzatarak,

* *Abdullah SATOĞLU (Araştırmacı – Yazar) :*

1934 yılında Kayseri'de doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Kayseri'de yaptıktan sonra, 1954'te İstanbul Gazetecilik Yüksek Okulundan mezun oldu.

Uzun süre serbest gazetecilik yaptı. Bilhassa Kayseri üzerine yaptığı inceleme ve araştırmaları kitap haline getirdi.

Şiirleri, Erciyes, Filiz, Bahçe, Çağrı, Orkun, Türk Edebiyatı, Türk Dili ve diğer edebiyat dergileri'nde yayınlandı.

1956'dan itibaren 15 yıl süre ile günlük "Hakimiyet" gazetesini ve aylık sanat – edebiyat dergisi "Filiz"i çıkardı.

4 şiir kitabından başka, basılmış 20 eseri vardır.

¹ *Kayseri'nin 20 km batısında kurulu ve tarihi Etilere kadar uzanan bir köydür. Molu köyünün hudutları içerisinde, Kepez, Traşlı ve Örenkemer'de çeşitli mağara ve mimari kalıntılarıyla, Etilere ait, yer altından çıkarılan çanak – çömlek parçalarına rastlanmıştır. Köyde ayrıca Merzifon'lu Kara Mustafa Paşa tarafından yaptırılan ve bugün yerinde ilkokul binasının bulunduğu "Han"ın kalıntıları mevcuttur.*

² *Revaî bir şiirinde :*

*Muhabbetle dolanırdın başımda
Haram kaynatmadın tatlı aşımda.
Aşkın deryasına daldım düşümde
Dizlerinde yatıp uyurken anam.*

demek suretiyle, bu rüyayı annesinin yanında uyurken gördüğü yolundaki söylentileri doğrulamaktadır.

oradaki sudan birer bardak vermesini rica eder. Revaî atlılara su verdikten sonra, bardağı yine öndeki atlıya uzatır. Öndeki atlı bu defa, aynı billur kadehle, yan tarafında asılı gümüş bir kaptan doldurduğu bâdeyi :

- Al bunu da sen iç, diye Revaî'ye verir,

Revaî, kendisine sunulan ve tadı hiçbir şeyde bulunmayan bu leziz sudan içtikten sonra, yedi atlı hiçbir şey konuşmadan yoluna devam eder. Bu sevinç ve halecan içinde gözlerini açan Revaî'de, o günden sonra bir aşk, heyecan ve coşkunluk görülmeye başlar...

Şiirlerinde genellikle gam, kasavet ve ümitsizliği terennüm eden Revaî, küçük yaştan beri Karasaz'da çektiği çile ve sıkıntıyı şöyle dile getirir :

**Bir tek eşğimle giderim saza
Satarım hasırını veririm beze
O da yetişmiyor bu iki dize
Bez donumdan bedenime buz gelir.**

Yine bir başka şiirinde :

**Şu güzel çeşmede yüzünü yusam
Kazanmam pek çok hasır dokusam!**

diyen Revaî, bilhassa 1293 harbinden sonra, Karasaz'da ot biçenlerden "paç" alınmaya başlanması ve bazı zorbarların. Devlete verdiklerinin kat kat fazlasını, halkın sırtından çıkarmaya çalışması karşısında, nâçar kalarak şöyle mırıldanır :

**Revaî bu işte sen düşme derde
Müstehak olana kapanır perde
Fakirlik olmasa şu garip serde
Semtinden geçmezdim ben de Karasaz.**

“Mültezim” denilen bu mahsûl vergisi alıcılarının köylüye yaptıkları zulmü, bir şiirde dile getiren Revaî de, aynı zamanda köylünün acıklı hâlini şöyle canlandırmıştır:

**Bedri, ottan bile alırlar pacı
Genç ihtiyar demez çalar kırbacı
Öşür hezir derdi yürekte sancı
Kuru içinde yakar yaşı mültezim**

Askerlik çağına kadar düzenli bir iş tutamıyân Revaî, 20 yaşında askere gitmiş ve muhtelif fasılalarla, hayatının tam 20 yılını asker ocağında geçirmiştir.

Osmanlı-Rus muharebesine takaddüm eden ve Yeniçeriliğin lağvı ile Asâkîr-i Mansûre'nin, henüz kurulduğu sıralarda, ilk beş yıllık muvazzaf askerlik görevini ifa ettikten sonra, köyüne dönmüş ve Hatice adında bir hanımla evlenerek, iki kız,

iki de erkek çocukları dünyaya gelmiştir.

Hayatında kursağına haram lokma girmeyen Revaî, çocuklarına şu inançları telkine çalışır ;

**El bağına girme yavrum söz olur
Haram lokma boğazına dizilir
Günah olur defterine yazılır
Haram nân'dan sen kendini berî tut.**

Geleneklere ve dinî inançlara sımsıkı bağlı olan Revaî, oldukça eli açık ve geniş kalbli bir insandı :

**Emaneti korumalı can gibi
Hayat demi, damardaki kan gibi
Revaî'nin kalbi geniş, han gibi
Seni nârdan halâs eden yâri tut.**

Revaî'nin, bugün bir atasözü halinde tekrarlanan şu mısraları da, onun cemiyet ve servet anlayışının bir ifadesidir :

**Akıllı olanlar katar katar yer
Akıllı oğlun var malı nidersin?
Akılsız olanlar satar satar yer
Akılsız oğlun var malı nidersin?**

Revaî'nin şu mısralarından, mevlevî tarikatına mensup olduğunu öğrenmekteyiz :

**Revaî âşıkam Mevlâ'nın kulu
Seyyid Burhaheddin³ erkâmı yolu
Kazamız Kayseri, mevlidim Molu
Tarikim Mevlevî, Konyalıyız biz.**

Molu'nun maruf ailelerine mensup hanımlardan birkaçı, bir yaz günü, Traşlı bağlarına gezmeğe gitmişler. Ancak bu bölgenin üç tarafı tepelerle çevrili olduğu için, rüzgâr değmez ve sıcak olur. Sıcaktan, boğulacak kadar sıkılan ve ter içinde kalan hanımlar, o sırada, kendi bağında çalışmakta olan Revaî Baba'nın yanına giderler.

- Baba, bu ne sıcak böyle? Rüzgâr hakkında birşeyler söylesen de, hiç değilse hayaliyle serinlesek, derler. Bunun üzerine Revaî, aşağıdaki mısraları terennüm ederken, hafiften rüzgâr da esmeğe başlar :

**Sabah seherinden bir koku gelir
Yine serin serin estin rüzigâr.
Yârin yanağından bir gül kopardın
Getirdin bağrıma astın rüzigâr...**

³ Seyyid Burhaheddin; Mevlâna'nın ilk hocasıdır ve Kayseri'de medfun bulunmaktadır.

REVAÎ'NİN DİVANI HAKKINDA BİLİNERLER VE ŞİİRLERİ :

Gençlik yıllarında düzenli bir iş tutamıyan ve belirli bir tahsil göremiyen Revaî'nin, doğru-dürüst okuyup, yazması bile yoktu.

20 yaşına gelince ilk defa asker olarak İstanbul'a götürülen şair, bir Cuma günü Tavpazarı'ndaki "**Şairler Kahvesi**"nin önünden geçerken, âşıkların toplanmış olduklarını görür. Yanındaki iki arkadaşıyla içeri girdiği zaman, şairlerin aslı bir "**Muamma**"yı halletmeye çalıştıkları sırada, yöneticilerden müsaade alarak :

**Buraya gelişim tesadüf değil
Sözlere karışmak ne haddim oğul?
Dik duran başına diyemem eğil
Dire ayağımı "Demir Örs" gibi.⁴**

şiiirini okuyunca, şairlerbaşı Mustafa'yı yanına çağırarak :

- Bravo asker. "**Demir Örs**" olan muammayı sen çözdün. Bu sebepten dolayı da sana "REVAÎ" mahlasını veriyoruz, demiştir. (Bilindiği gibi Revaî : lâıyk, şâyeste, uygun veya yakışır anlamlarına gelmektedir.)

Bu iltifat sırasında, kendisinden bir şiir okuması istenince :

**Mübtediyem, bir esrarı bilemem
Belli hâlim aşıkâre giderim.
Bahri gibi ummanlara dalamam
Havfederim bir kenâre giderim.**

**Divane meşrebim nedir sebebi
Asla farkedemem şekeri şebi.
Dağların başında Mecnunlar gibi
Başım alıp bir diyâre giderim.**

**Hâlîme rahmeyle beyim tabibim
Hatırı şikeste, ben bir garibim.
Aşk eylemiş Bari Hüdâ nasibim
Arzu çekip semt-i yâre giderim.**

**Revaî âşıkam mihnet aşına
Sînem siper oldu adû taşına
Bülbül gibi gonca gülün başına
Varır ben de âh-ü zâre giderim.**

şeklinde ki koşmasını okumuş ve kendisine yeniden çeşitli armağanlar verilmiştir.

⁴ Şair, bu şiiri "Revaî" mahlasını almadan önce söylemiştir.

Revaî'nin bu meziyet ve başarısını öğrenen Yüzbaşısı Hasan Bey, ona Kıtasında sakalık gibi hafif hizmetler vermiş ve himaye etmiştir. Kendisi de şiire meraklı olan Hasan Bey, Revaî'yi boş bırakmamış, okuma-yazma öğrettiği gibi, onu sık sık şairler sohbetine ve mevlevî âyinlerine götürmüştür.

Beş yıllık ilk muvazzaflık devresinden sonra köyüne dönen Revaî, muhtelif zamanlarda ifade ettiği şiirlerini 300 sayfalık bir divanda kendi kaba el yazısıyla toplamıştır. Köydeki ahır odasının bir dolabında. Molu'lu Hacı Süleyman Ağa tarafından muhafaza edilerek, yaşlıların "**oturma**" tâbir edilen özel toplantılarında okunan bu "Divan"ı, 1920-24 yılları arasında, köyde öğretmenlik yapan Mehmet Kemâl Bey (Çukurluoğlu), bastırmak için almış ve sonra da kendisi bastırmadan, yine o zaman Millî Eğitim Müdürü olan Şahap Bey'e vermiştir.

1926'da Molu'da öğretmen olarak bulunduğu yıllarda, Revaî'nin şiirleri ve hayatı hakkında geniş incelemeler yapan Öğretmen merhum Şaban Ayata da, hem kaybolan Divan'ın bulunmasına, hem de o zamanlar halkın ağızında yaygın halde olan Revaî'nin şiirlerinin yeniden tesbitine büyük önem vermiştir.

Ayata, elde ettiği bilgi ve şiirleri, aynı konuda araştırmalar yapan bu satırların yazarına, kendi el yazısıyla lütfetmiş ve 1980'de hazırladığımız "**Halk Şairi Molulu Revaî**" isimli eserimizin daha az noksanla yayınlanmasına yardımcı olmuştur.⁵

Şiirlerinin hemen birçoğunda cemiyetin çeşitli yaralarına parmak basan, riya ve tabasbustan asla hoşlanmıyan Revaî :

**Cüzdanı görseler itin boynunda
"Buyur baş sedire it ağa" derler.
Eğer paran yoksa senin koynunda
"Defol git şuradan kurbağa!" derler.**

mısralarıyla, XVI. cı yüzyılın ünlü hanendelerinden Kastamonulu Andelib'in :

**Eğer elin boş vararsan
Efendiyi uyur derler.
Eğer altın ile varsan
Efendi gel, buyur derler.**⁶

kıtasında kibarca ifade etmek istediği şeyleri, daha geniş ve daha açık bir şekilde söylemiştir. Fakat, Revaî'nin bu şiiriyle, Andelib'i taklit ettiğine ihtimal verilemez. Çünkü gelişi-güzel okuyup yazmayı askerlikte öğrenebilen Revaî'nin, Andelib'den ve onun şiirlerinden haberi olacağını zannetmiyoruz.

Revaî'nin :

**Sene binikiyüz seksen ikide
Günün dönümünde azdı pireler.
Evde yok amma ille sekide
Ar nâmus koymadı bozdu pireler.**

⁵ Abdullah Satoğlu : *Halk Şairi Molu'lu Revaî-Ank. 1980*

⁶ Reşat Ekrem Koçu : *Tercüman Gzt. 3 Kasım 1968*

şiiirin de, Bektaşî Tekkesinden yetişen kadın şairlerden Sâkine Hâtun'un (**Çağımızın Halk Şairleri – Refik Ahmet Sevegil: İst. 1968**)

**Pireler elinde kurdum bir seki
Ben çıkmadan geldi çıktı bir teki.
Onu gördü geldi hep gerideki
Hepisi düştüler benim peşime.**

tarzındaki “Destan”ına çok benzemekle beraber, gerek buluşları, gerekse şiir tekniği itibariyle Revaî'nin şiiri çok daha üstündür. Ve Sâkine Hatun'un, Revaî'den 40 yıl sonra doğup, yüz yaşına kadar yaşadığı da dikkate alınacak olursa, Revaî'nin “Pire Destanı”nı daha önceleri yazmış olduğu kolayca anlaşılır.

SEYRANÎ İLE YAZIŞMA VE ATIŞMALARI :

Molu köyü halkının ağzında, Revaî'nin hususiyetleri ile ilgili çeşitli rivayetler dolaşır. Bunlardan birine göre :

Devrinin şairleri arasında büyük ün salan Develili Seyranî, Molu'lu Revaî'nin ismini ve ondan sık sık bahsedildiğini duydukça, ruhunda beliren kıskançlığın tesiri ile, Revaî'ye şöyle bir mektup göndermiş :

"İşittiğime nazaran Molu'nun inekleri pek meşhurmüş. Bana öyle bir inek gönder ki, donu (rengi) sarı olmasın, siyah olmasın, boz olmasın, alaca olmasın..." diyerek, bütün inek renklerini sıralayıp bunların dışında bir inek gönderilmesini istemiş.

Mektubu alan Revaî, bunda mutlaka bir maksat ve incelik bulunduğunu derhal kavramış ve Seyranî'ye şu cevabı yazmış :

"Mektubunuzu alır almaz istediğiniz renkteki ineği buldum. Ancak bunu size gönderecek mutemed bir kimse bulunmadığı cihetle, bizzat buraya kadar gelmekliğiniz gerekmektedir. Pazartesi günü gelmeyin, Salı günü gelmeyin, Çarşamba, Perşembe, Cuma, Cumartesi ve Pazar günleri de gelmeyin, bunların dışında hangi gün gelerseniz geliniz."

Seyranî, bu cevap üzerine Revaî'nin boş insan olmadığına kanaat getirmiş ve beklemiş beklemiş bir "**Bayram Günü**" Molu'ya giderek Revaî'yi bulmuş.

- Haydi bakalım âşık, gel dedin geldim. Getir de görelim şu bizim için aldığın ineği.

Revaî düşünmüş :

- İyi ama bugün Salı. Ben size Salı günü de gelmeyin diye yazmıştım.

- Yok âşık, bugün Salı değil "Bayram"dır, diye Seyranî Revaî'ye çıkışınca, iş kızıışmış ve oradan geçen herkese "Bugün ne?" diye sormaya karar vermişler. Fakat kime sorulmuşsa hepsi de : günün özelliği dolayısıyla;

- Bugün Bayram, demiş ve bahsi Seyranî kazanmış...

Aralarındaki rekabet ve kıskançlığa daha önce temas ettiğimiz Seyranî, Revaî hakkında, Bektaşî Şairlerinden Kazak Abdal'ın "Beğenmez" redifli nefesine benzeyen şöyle bir taşlama yazmıştır :

**Molu karyesinde hasır dokuyan
Gelir Kayseri'ye kilim beğenmez.
Şöyle böyle birkaç harfi okuyan
Gider medreseye ilim beğenmez.**

**Çıkmış yükseğine kaval öttürür
Çoban köpeğine koyun güttürür.
Başını baltayla traş ettirir
Gider berbere de dükkân beğenmez.**

**Dağlarda taşlarda dolaşan yörük
İnsanlar içine çıkmayan hödük
Bir elife dili dönmüyen sürtük
Şehirde tecvitle Kur'an beğenmez.**

**Seyranî söyledi bu doğru sözü
Haddeden çekilmiş doğrudur özü
Şehre gelin gitse bir köylü kızı
Lâl-i güher ister mercân beğenmez.⁷**

Revaî de, Seyranî'ye şu şiirle cevap vermiştir :

**Benden selâm söylen çatlımçanağa⁸
Kokmadıktan sonra gül güllenmesin.
Sokmayın kargayı gül olan bağa
Gübre mübtelâsı bülbüllenmesin.**

**Kimseyi beğenmez çıksan katına
Gönül, bakmaz, tazesine kartına
Beygir denk olur mu Arap atına
Söyleyin de ona düldüllenmesin.**

**Ârif olan anlar her sözü bilir
Kimisi giderken kimisi gelir.
Kötüler sevilmez iyi sevilir
Bu dünyada kimse gönüllenmesin.**

**Lihye-i Şerif gibi var mı muteber?
Evvelki traşta kim idi berber?
Revaî bir gülün methini eder
Gülâbudün sırma tel tellenmesin!**

⁷ Seyranî'nin Revaî hakkında yazdığı bu şiirin değişik bir şekli Haşim Nezihi Okay'ın (Everekli Seyranî – 1963) kitabının 184 cü sayfasında yayınlanmıştır.

⁸ Çatlımçanak : Gelincik çiçeğinin kabası.

1883'te vefat eden Revaî'nin şiirlerinde, diğerk birçok halk şairlerinininki gibi, kadın ve aşk konularından ziyade, o zamanki toplumun yaşayışını ve çevrenin hayat tarzını ifade eden, kendisinin başından geçen olaylarla, ahlâkî ve tasavvufî görüşlerini, inançlarını dile getiren mısralarla karşılaşırız.

Sonuç olarak; Revaî'nin şiirlerinde, bir Karacaoğlan'ın, bir Seyranî'nin coşkuluğu vardır denilemez... Ancak, yaşadığı muhit ve geçirdiği sıkıntılı hayat şartları, O'nun bir san'atkâr şair olarak şiir yazma özentisine imkân verseydi, o da Edebiyat kitaplarımızda, daha kolay ve daha geniş şekilde yer alabilirdi...